

Overheids-participaties

De meeste Europese landen beschikken momenteel over staatsinstellingen die tot taak hebben participaties te nemen in particuliere ondernemingen. Het karakteristieke van deze staatsholdings is dat de participaties gefinancierd worden uit belastinggelden en dat de officiële doeleinden van deze instellingen hoogst prijzenswaardig zijn. Zoals het behoort beschikt ook België over zulke staatsholdings. Wat meer is, België staat hier aan de spits van de vooruitgang, omdat het gemiddeld per inwoner ongetwijfeld het hoogste aantal van deze instellingen herbergt. Als belangrijkste instelling is er de Nationale Investeringsmaatschappij die reeds sinds 1962 bestaat. Verder zijn er zeven regionale ontwikkelingsmaatschappijen (GOMs) die in 1975 actief werden. Sinds 1980 is België gezegend met drie regionale investeringsmaatschappijen (GIMs) die een deel van de activiteiten (niet alle) van de GOMs hebben overgenomen. Ten slotte is er sinds 1978 het Fonds voor Industriële Vernieuwing. Het kan zijn dat ik er hier enkele vergeet.

Al deze instellingen hebben gelijksoortige officiële doelstellingen. Een eerste doelstelling bestaat erin meer risicodragend kapitaal ter beschikking te stellen van particuliere ondernemingen en daarenboven dit risicodragend kapitaal te richten naar activiteiten die verwaarloosd worden door de particuliere sector. Op die manier hoopt men nieuw leven in de economie te blazen. Een tweede doelstelling is van recent datum en heeft betrekking op de werkgelegenheid. De betreffende instellingen zouden door hun participatiepolitiek nieuwe arbeidsplaatsen moeten creëren. Ten slotte beogen de meeste staatsholdings het verwerven van een aantrekkelijk financieel rendement.

Het is de vraag in hoeverre de officiële doelstellingen in de praktijk worden gerealiseerd. Aangzien de Belgische Nationale Investeringsmaatschappij (NIM) het langst bestaat, en er dus relatief veel statistisch materiaal beschikbaar is, wordt hier vooral de prestatie van deze instelling geëvalueerd¹⁾. Om te beginnen de laatste doelstelling, het financieel rendement. Sinds haar ontstaan in 1962 heeft de NIM geen moment een positief reëel rendement behaald op haar gehele portefeuille. Het gemiddelde reële rendement (d.w.z. nominaal rendement minus inflatie) bedraagt -5% per jaar. Dit percentage wordt nog ongunstiger wanneer we het reële rendement van de aandelenportefeuille van de NIM beschouwen. Dit rendement lag gedurende 1977-1979 gemiddeld rond de -20% per jaar, aanmerkelijk lager dan wat door particuliere holdings wordt gepresteerd. In principe kan men stellen dat dit jaarlijkse verlies aan risicodragend kapitaal niet zo erg is als hiermee de andere doelstellingen van de staatsholding kunnen worden gerealiseerd, m.n. de werkgelegenheidsdoelstelling en het doel „nieuw-leven-in-te-blazen”.

Later we even de werkgelegenheidsdoelstelling bekijken. Een onderzoek van de ondernemingen waarin de NIM participaties heeft genomen leert ons dat de werkgelegenheid in deze ondernemingen gedaald is met ongeveer 20% sinds 1972, terwijl over het geheel gezien de werkgelegenheid in de Belgische economie ongeveer stabiel is gebleven.

Het „nieuw-leven-inblazen” is uiteraard moeilijk te evalueren. Een indicatie van de mate waarin de staatsholding erin slaagt nieuwe activiteiten te stimuleren verkrijgen we door naar de aard van de ondernemingen te kijken waarin de staat investeert. Het blijkt dan dat de ondernemingen met overheidsparticipatie degene zijn die een hoge loonsom per eenheid toegevoegde waarde hebben. Wat meer is, in die ondernemingen waarin de staat een meerderheidsparticipatie heeft, was de loonsom gedurende 1977-1979 gemiddeld 115% (sic) van de toege-

voegde waarde. Deze bevindingen suggereren dat de overheidsholdings geld pompen in ondernemingen die arbeidsintensief zijn en te hoge lonen uitbetalen in vergelijking tot de bijdrage van deze ondernemingen aan het nationaal product. Het is twijfelachtig of een dergelijke politiek nieuw leven inblaast in de economie. Het lijkt er eerder op dat door deze politiek de economische herstructurering wordt vertraagd.

Het voorgaande suggereert dat de officiële doelstellingen niet samenvallen met wat de Belgische staatsholdings, en in het bijzonder de NIM, in feite nastreven. De feitelijke politiek bestaat erin het looninkomen te beschermen in ondernemingen of sectoren die het minst efficiënt zijn of een onaantrekkelijke economische toekomst hebben. Men kan geredelijk besluiten dat de Belgische staatsholdings meer kwaad dan goed doen.

Een werkwijze van gezond verstand zou zijn deze instellingen af te schaffen. In het kader van de recente staatshervorming heeft men het omgekeerde gedaan en er nieuwe bijgemaakt die in essentie dezelfde statuten hebben en die zullen moeten opereren binnen dezelfde politieke beslissingsmechanismen, met dit verschil dat ze de beschikking krijgen over nog meer belastinggelden. Er bestaat geen beter recept voor economische achteruitgang.

P. De Grauwe

1) Wat volgt is gebaseerd op een studie die ik te Leuven heb ondernomen samen met G. van de Velde. Zie P. De Grauwe en G. van de Velde, *The Belgian National Investment Company. Role and performance*, Leuven, december 1980. Zie ook het recente *Roadboek* van het Vlaams Economisch Verbond.